

NEMIS TILINI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUVNING SAMARADORLIGI

Xatamkulova Shohista Sayidahmedovna,
Qo'qon davlat universiteti katta o'qituvchisi
email: shoxista.khatamkulova@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvning nazariy va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Chet tilini o'qitishda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish, talabalarning nutqiy faoliyatini faollashtirish hamda interaktiv metodlardan foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida nemis tilini samarali o'qitish usullari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot davomida kommunikativ metodning afzalliklari, talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirishdagi o'rni va dars jarayonidagi samaradorligi tahlil etildi. **Kalit so'zlar:** kommunikativ yondashuv, nemis tili, interaktiv metod, kommunikativ kompetensiya, chet tilini o'qitish, og'zaki nutq, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация. В данной статье анализируется теоретическое и практическое значение коммуникативного подхода в обучении немецкому языку. Рассматриваются вопросы развития коммуникативной компетенции при обучении иностранному языку, активизации речевой деятельности студентов, а также использования интерактивных методов. Также изучаются методы эффективного обучения немецкому языку на основе современных педагогических технологий. В ходе исследования были проанализированы преимущества коммуникативного метода, его роль в развитии устной речи студентов и эффективность в учебном процессе.

Ключевые слова: коммуникативный подход, немецкий язык, интерактивный метод, коммуникативная компетенция, обучение иностранному языку, устная речь, педагогические технологии.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical significance of the communicative approach in teaching the German language. It discusses the development of communicative competence in foreign language teaching, the activation of students' speech activity, and the use of interactive methods. It also examines methods of effectively teaching the German language based on modern pedagogical technologies. The study analyzes the advantages of the communicative method, its role in developing students' oral speech, and its effectiveness in the teaching process.

Keywords: communicative approach, German language, interactive method, communicative competence, foreign language teaching, oral speech, pedagogical technologies.

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni, xususan nemis tilini o'rganishga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Xalqaro ta'lim, ilm-fan, iqtisodiyot va madaniy aloqalarning kengayishi chet tillarini mukammal biladigan mutaxassislariga bo'lgan talabni kuchaytirmoqda. Shu nuqtai nazardan, nemis tilini o'qitish jarayonini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Chet tilini o'qitish metodikasida asosiy maqsad talabalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishdan iboratdir. Kommunikativ kompetensiya deganda tilni nafaqat grammatik jihatdan bilish, balki uni real hayotiy muloqot jarayonida erkin va to'g'ri qo'llay olish tushuniladi. Shu sababli an'anaviy grammatik-tarjima metodlari o'rnini asta-sekin kommunikativ yondashuv egallamoqda. Communicative Language Teaching (kommunikativ yondashuv) XX asrning ikkinchi yarmida shakllanib, hozirgi kunda xorijiy tillarni o'qitishning eng samarali metodlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Ushbu yondashuvning asosiy maqsadi — talabalarda tilni real kommunikativ vaziyatlarda qo'llash ko'nikmasini rivojlantirishdir. Bu esa o'quvchilarning og'zaki nutqini faollashtirish, fikrni erkin ifodalash va muloqotga kirishish qobiliyatini oshiradi. Nemis tilini o'qitish jarayonida kommunikativ yondashuvdan foydalanish talabalarning darsga qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirokchiga aylantiradi hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Interaktiv metodlar, rolli o'yinlar, juftlik va guruhli ishlash kabi usullar dars jarayonini jonlantiradi va real kommunikativ vaziyatlarni yaratadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi kommunikativ yondashuvni yanada samarali qo'llash imkonini bermoqda. Multimedia vositalari, onlayn platformalar va autentik materiallar talabalarning til muhitiga yaqinlashishiga yordam beradi. Shu sababli mazkur maqolada nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari hamda uning amaliy samaradorligi tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Kommunikativ yondashuv nazariyasi chet el olimlari tomonidan keng tadqiq qilingan. Xususan, D. Hymes kommunikativ kompetensiya tushunchasini ilmiy muomalaga kiritgan. Olimning fikricha, til o'rganishda grammatik bilimning o'zi yetarli emas, balki undan real muloqotda foydalanish ko'nikmasi ham muhim hisoblanadi. M. Canale va M. Swain kommunikativ kompetensiyani bir necha tarkibiy qismlarga ajratgan: grammatik kompetensiya, sotsiolingvistik kompetensiya, diskursiv kompetensiya va strategik kompetensiya. Ushbu yondashuv keyinchalik chet tillarini o'qitish metodikasining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Nemis tilini o'qitishda kommunikativ metodni qo'llash bo'yicha Yevropa til siyosati doirasida ham qator tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ayniqsa, CEFR tizimi (Common European Framework of Reference for Languages) talabalarning kommunikativ kompetensiyasini baholashda muhim mezon hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot davomida tahliliy, tavsifiy va qiyosiy metodlardan foydalanildi. Shuningdek, nemis tili darslarida qo'llaniladigan interaktiv usullar pedagogik nuqtai nazardan o'rganildi.

Tahlillar va natijalar. Nemis tilini kommunikativ yondashuv asosida o'qitish talabalarning nutqiy faolligini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, dialoglar, rolli o'yinlar, guruhli ishlash va muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar til o'rganish jarayonining samaradorligini kuchaytiradi. Kommunikativ metodning asosiy afzalligi shundaki, unda talaba darsning faol ishtirokchisiga aylanadi. O'qituvchi esa yo'naltiruvchi va tashkil etuvchi vazifasini bajaradi. Bunday yondashuv talabalarda mustaqil fikrlash, erkin muloqot qilish va ijtimoiy faollikni rivojlantiradi. Masalan, "Alltag", "Reisen", "Familie" kabi mavzularda tashkil etilgan dialog mashqlari talabalarni real kommunikativ vaziyatlarga tayyorlaydi. Tinglab tushunish va og'zaki nutq mashqlari esa talaffuz va lug'at boyligini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, multimedia vositalari, videodarslar va autentik materiallardan foydalanish kommunikativ metodning samaradorligini yanada oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida talabalar nemis tilidagi tabiiy nutqni

tinglash, video lavhalarni tahlil qilish va virtual muloqotlarda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ metod asosida ta'lim olgan talabalar grammatik qoidalarni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham samarali qo'llay oladilar. Natijada ularning nutqiy kompetensiyasi an'anaviy metod asosida o'qigan talabalarga nisbatan yuqoriroq bo'ladi.

Tadqiqot jarayonida nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvning samaradorligi amaliy jihatdan tahlil qilindi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ metod asosida tashkil etilgan darslarda talabalar an'anaviy metodlarga qaraganda ancha faol ishtirok etadilar va tilni amaliy qo'llashga ko'prog harakat qiladilar. Xususan, dialoglar, rolli o'yinlar, juftlik va guruhli ishlash kabi interaktiv topshiriqlar talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirishda muhim ro, o'ynaydi. Bunday mashg'ulotlar davomida talabalar yangi so'z va grammatik tuzilmalarni real kommunikativ vaziyatlarda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar, Tahlil natijalariga ko'ra, kommunikativ yondashuv go'llanilgan guruhlarda quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatildi:

-talabalar nutqida faollik darajasi oshdi;

-so'z boyligi tezroq rivojlandi grammatik bilimlarni amaliy qo'llash ko'nikmasi mustahkamlandi;

-dars jarayonida ishtirok etish motivatsiyas kuchaydi.

Shuningdek, multimedia vositalari va autentik materiallardan foydalanish talabalarning tinglab tushunish va talaffuz ko'nikmalarini yaxshilashga xizmat qildi. Masalan, nemis tilidagi qisqa video va audio materiallar real nutq muhitini yaratib o'quvchilarning tilga moslashuvini tezlashtirdi. Muhokama jarayonida shuni ham ta'kidlash lozimki, kommunikativ yondashuvning samaradorligi o'gituvchining metodik mahoratiga ham bog'liq. O'qituvchi darsni to'g'ri tashkil qilishi, barcha talabalarni faol ialb qilishi va kommunikativ vaziyatlarni to'g'ri yaratishi muhim ahamiyatga ega. Birog avrim holatlarda dastlabki bosaichda talabalar erkin gapirishda qiynalishi mumkin. Bu holat vagt o'tishi bilan, muntazam amaliy mashg'ulotlar natijasida kamayib boradi. Shu sababli kommunikativ yondashuvni bosqichma-bosqich va tizimli qo'llash tavsiya etiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv zamonaviy ta'lim tizimining eng samarali metodlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv talabalarda nafaqat grammatik bilimlarni shakllantirish, balki ularni real hayotiy muloqot jarayonida erkin qo'llash ko'nikmasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kommunikativ metod asosida tashkil etilgan darslar talabalarning og'zaki nutq faolligini sezilarli darajada oshiradi, ularning dars jarayonidagi ishtirokini kuchaytiradi hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Interaktiv usullar, jumladan rolli o'yinlar, juftlikda ishlash, guruhli muhokamalar va muammoli vaziyatlar asosidagi topshiriqlar o'quv jarayonini jonlantiradi va samaradorligini oshiradi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar — multimedia vositalari, internet resurslari va autentik materiallardan foydalanish kommunikativ

yondashuvning amaliy samaradorligini yanada kuchaytiradi. Bu esa talabalarga tabiiy til muhitiga yaqin sharoitda bilim olish imkonini beradi. Umuman olganda, kommunikativ yondashuv asosida nemis tilini o'qitish ta'lim sifatini oshirish, talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish hamda ularni xalqaro muloqotga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ushbu metodni ta'lim jarayonida keng qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hymes D. On Communicative Competence. — London: Penguin Books, 1972.
2. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second 3.Language Teaching and Testing. — Applied Linguistics, 1980.
3. Richards J., Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2001.
4. Passov E.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. — Москва, 1991.
5. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2012.
6. CEFR. Common European Framework of Reference for Languages. — Cambridge University Press, 2020.
7. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. — OxfordUniversity Press, 2000.
8. Brown H.D. Principles of Language Learning and Teaching. — Pearson Education, 2007.
9. Littlewood W. Communicative Language Teaching. — Cambridge University Press, 1981.Savignon
10. S.J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. — McGraw-Hill, 1997.
11. Hedge T. Teaching and Learning in the Language Classroom. — Oxford 12.University Press, 2000.Harmer J. The Practice of English Language Teaching. — Longman, 2007.

Ajiniyaz atindagi
NOKIS MAMLEKETLIK
PEDAGOGIKALIQ INSTITUTI
N M P I
1934